

RIDORTA

***Clematis vitalba* L.** [1753, Sp. Pl. : 544]

$2n = 16$

Clematis vitalba. Imatge de THOMÉ, OTTO WILHELM

NOMS POPULARS

Alemanys: Gewöhnliche waldrebe/ Gemeine waldrebe/ Clematis / Echte waldrebe / Greisenbart / Klematis / Lian / Liasch / Lül'n / Lün / Niele / Ulschwidn / Waldrebe / Weisse waldrebe

Anglès: Old man's beard/ Clematis / Clematis vitalba / Evergreen clematis / Traveler's joy / Travelers-joy / Traveller's joy / Traveller's joy / Travellers-joy / Traveller's-joy / Virgin / White virgin's bower / Wild clematis

Àrab: ظيان أبيض / ملعى سام

Aragonès: beliguera, belliguera, bergaza, betifuera, betiguera, betiquera, billiguera, birgaza, birgazón, lligaza, meliguera, palo de guilera, peliguera, petillera, petiquera, tabiguera, betiguera borde, betigueras bordes, betiquera, billiguera, birgaza, birgazón, bitiguera, bitijera, bitiquera, botiguera, botigueras, enredadera, lligaza, meliguera, palo de guilera, peliguera, petillera, petiquera, tabaco de petiquera, tabiguera, vidraria de hojas anchas, vitijera, yerba de los pordioseros, yerba de pordioseros

Armeni: Մամրիչ խաղողատերև

Bable/Asturià: baldreganos, belliceras, belorta, belortera, belortos, belortu, bidacos, bidacu, bidaquera, bidre, billacera, billaceras, bilortos, bilortu, biluertu, enredadera.

Basc/Euskera: aihen, aihen zuri, aihen zuria, aihen-zuria, aixeneskerr, aixeneskerra, ajan, autina, autiña, ayen, ayen zuriza, ayen-bedarr, ayen-bedarra, ayen-zuri, ayenbedarra, ayenezkerr, ayenturi, ayenzuriya, berigaza, bihurriki, bihurri, bildurri, billurda, biribaza, brigaza, burukagei, cirigaza, ezkerrihen, ezkerriayen, gribaza, grigaza, guirigaza, marijalba, metu, trabas, viridaza.

Castellà: clematide/ ajan / cabello de angel / clematis vitalba / hierba de los pordioseros / muermara / parrilla / sogaza / vidalba / vidarra / vidraria de hojas anchas / virgaza / virigaza/ abrazadera, barba de Dios, bediguera, betiguera, betiguera bordes, betiguera, bidarras, bigaza, biligarda, birgaza, birgaza bordes, bizarra, bizarras, botiguera, brigaza, brincazu, canduerca, cerdiguera, cirigaza, clematites silvestre, clemátide, enredadera, flor del amor, hierba de las llagas, hierba de los pordioseros, hierba de pordioseros, jazmín de monte, ligarza, muermara, muermara, nueza negra, pajilla, pajilla muermara, pajillas, parrilla, patagallo, placer del viajero, redorta, sesira, sogaza, sogaza, trepadora, velligaza, verdiguera, verdiguera, verganaza, verigaza, vid blanca, vid negra, vidalba, vidarra, vidarrera, vidarra, vidraria, vidraria de hojas anchas, vidreira, vidreira, vigaraza, vigarza, viligarda, viligarza, viliparda, villigarza, vilorta, vilorta, vilueta, vilueta, virganaza, virgara, virgaza, virgaza buena, virgaza, virigaza, virigaza, visgaza, vitigera, vitigera, vizarras, yerba de las llagas, yerba de los pordioseros, yerba de pordioseros, zarza bizarra, zarzaparrilla.

Català: vidalba, clemátide, herba de llagues, ridorta, vidauba, autina, bidauvera, bigaudera, botiguera, bressol de Maria, clemátide, didorta, didortes, gessamí de burro, gessamí d'ase, herba de Job, herba de llagues, llidortes, lligabosc, manxiula, redorta, ridorta, ridorta, ridotes, risolta, sabonera, vederra, vediguera, vetiguera, vidalba, vidalba vera, vidalbo, vidarsa, vidauba, vidaubero, vidaubo, vidauga, vidauma, vidaura, vidiella, vidiella blanca, vidiguera, vidorta, vidriguera, viriguera, virumbelles, pelendengues, sabonera, vediguera, vedreira, vidalbera, vidiguera, vidriella, vidriella blanca, vitalba.

Danès: Skovranke/ Almindelig skovranke

Eslovac: Plamienok plotný

Eslovè: Navadni srobot / Srobot navadni

Estonià: Harilik elulõng

Finlandès: Saksankärhō

Francès: Clématite des haies/ Clématite blanche/ Clematite / Clématite vigne blanche / Herbe aux gueux

Gaèlic: Gabhrán

Galès: Barf hen ŵr/ Barf y gŵr hen / Barf yr hen ŵr / Cudd y coed / Dringiedydd

Gallec: cabelo de rey, cipó-do-reino, clematite, clemátide, clemátide-branca, congordia, corriola, heba dos probes, herba d'os mendigos, herba d'os mendigos, herba do pobre, herba dos esmoleiros, herba dos mendigos, herba dos pordioseiros, humiña, omiña, omiño, pelo de rey, umiña, valdeba, veldegras, vide-branca, vitalba.

Grec: Κληματίς η λευκάμπελος

Holandès: Bosrank

Hongarès: Erdei iszalag/ Bércse iszalag / Iszalag

Islandès: Hnoðrabergsóle / Skúfsóle / Þýsk bergsóle

Italià: Clematide/ Clematide vitalba/ Clematis vitalba / Vitalba

Japonès: クレマチス・ウイタルバ

Norueg: Tysk klematis

Persa/Farsi: کلماتیس سفید

Polonès: Powojnik pnący/ Powojnik pnący

Portuguès: cipó do reino clematide-branca, clematite, clematite-branca, vide branca, vitalba chuxamel, cipó-do-reino, clematide-branca, clematite-branca, clemátide-branca, omiña, sipó do reino, umiña, vide-branca, vitalba.

Rus: Ломонос виноградолистный

Suec: Skogsklematis

Turc: Adifilbahr / Ak asma

Txec: Plamének plotní

Ucraïnès: Ломиніс виноградолистий

DESCRIPCIÓ BOTÀNICA

Dins la mitja dotzena d'espècies peninsulars, ***Clematis vitalba*** es distingeix per ser una liana trepadora amb tiges massisses totes elles, amb les flors amb estils amb plumalls a la fructificació, flors blanquinoses, amb bractèoles lliures, fulles 1-pinnaticompstes sempre oposades, verdes, amb els segments ovats, peciolats, enters o més o menys dentats; inflorescències paniculiformes, multiflores, amb les rames pubescents, amb les 4-5 (7) peces del periant de 10-15 mm, obtuses, pubescents per ambdues cares, i el receptacle també; i filaments estaminals de 6-7.5 mm, no ciliats, i anteres de 2-3 mm; aquenís lleugerament comprimits, pubescents, prolongats en estil plumós que pot arribar a fer 5.5 cm.

Espècie molt similar és ***Clematis flammula*** L. [Sp. Pl.: 544 (1753)]. Es distingeix de la precedent per ser les seves ulles 2-3 pinnaticompstes, i les peces del periant glabres per la cara interna i el receptacle glabre o gairebé. Les tiges són igualment massisses; les inflorescències són cimes multiflores paniculiformes amb rames pubèrules, i les 4-5 peces del periant fan 8-18 mm, i són obtuses mucronades o no, tomentoses als marges i pubèrules a la zona central de la cara exterior, però glabres a la interior. Anteres de 2.5-4 mm sobre filament de longitud variable. Receptacle glabre o pubèrul. Aquenís lleugerament comprimits, pubescents, prolongats en estil acresent plumós de fins a 3-5 cm.

Clematis recta fa les tiges a la zona inferior buides. Les fulles són oposades i 1-2 pinnatisectes, amb segments enters ovats cordats, glaucs pel revers i verds per l'anvers; les cimes paniculiformes multiflores tenen les rames pubèrules; les peces del periant fan 8-13 mm, són obtuses mucronades o no, blanques, tomentoses al marge, glabres a la resta; les anteres fan 2-3 mm i els filaments són de longitud variable. El receptacle és glabre o pubèrul. Els aquenís estan lleugerament comprimits i es prolonguen en estil plumós de fins a 3.5 cm. És planta no trepadora.

Les vidalbes (*Clematis vitalba*) i les vidielles (*Clematis flammula*) floreixen pel juliol tot entapissant alguns vessants amb clapes blanques visibles des de ben lluny. La vidiella (*Clematis flammula*) mostra moltes més flors que no pas fulles i la vidalba (*Clematis vitalba*) a l'inrevés. Els esbarzers (*Rubus*), l'Enredadera del miraguano (*Araujia sericifera*) i d'altres lianes també floreixen pel juliol. Potser aquesta fenologia (època de floració) rememora els climes més càlids d'on en són típiques. *C. vitalba* pot créixer fins la capçada dels arbres (20 m com a màxim, i sovint entre 4 i 10 m), en canvi *C. flammula*

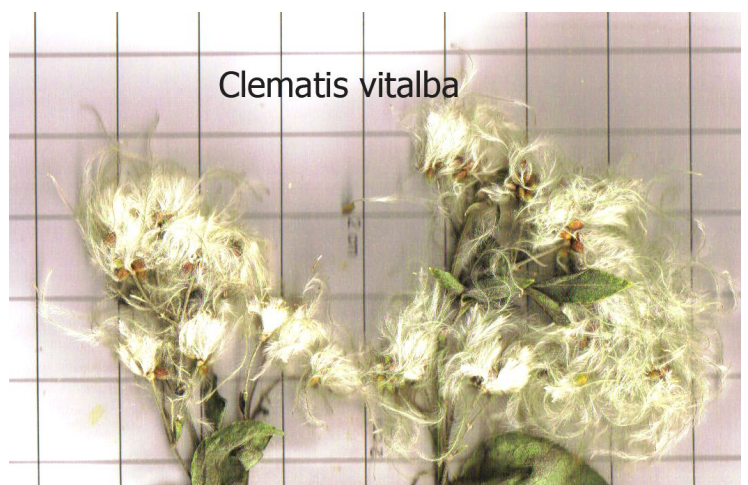
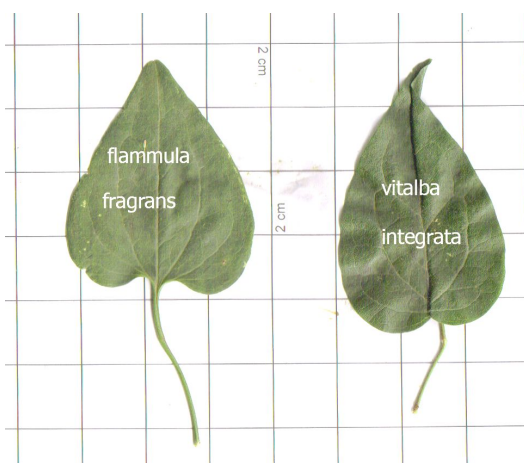

no sol enfilegar-se gaire (4 m com a màxim, però normalment només 1 m) i prefereix els llocs més assolellats arran del terra.

El nom del gènere *Clématis* (que sovint pronunciem erròniament *Clemàtis*) recorda el de la parra en grec (*clímatís*). *Vitalba* voldria dir “vinya blanca” i *flammula* “petita flama” (ja sigui pels efectes vesicants, ja sigui per l'aspecte de les flors en plena floració). En temps clàssics, es coneixia aquesta espècie com a *Flammula Jovis* (és a dir, petita flama de Júpiter). Vallvidrera, o, encara millor, com diuen alguns, Vallvidriera, significaria “Vall amb Clematis”, ja que vidriera és el nom, almenys a València i Sud de Catalunya, que rep aquesta liana. Potser més que de vidre, podria derivar aquest nom de “vitis” i de “riera”, més adient per a *Clematis vitalba* que no pas per a *C. flammula*, més amant del sol.

Segons FRÈRE SENNEN, *Clematis vitalba* podria presentar tres varietats (a Collserola)

- var. **crenata** Jord.: de foliols crenats.
- var. **integrata** DC: de foliols molt enters
- var. **taurica** Bess.: de foliols incisos-lobulats.

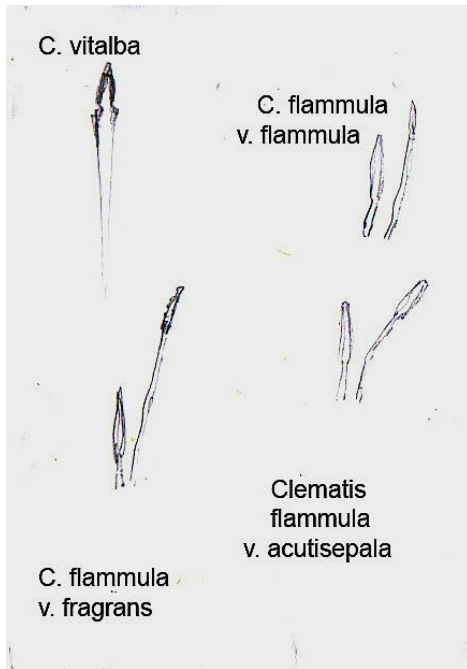

quadrets de 2 cm

Les fulles dividides en 5 foliols molt separats no és una característica molt clara, ja que a la var. *fragrans* de *C. flammula* també són així, cordiformes i de 5 cm d'ample, (tot i que d'un verd més clar, en general, i amb el pecíol més llarg; i sense pèls llargs i amb el limbe una mica menys acuminat a l'àpex). Apart les fulles més fosques, *C. vitalba* té les flors d'un blanc trencat de crema (groc). Amb sèpals peludets a ambdues cares, obtusos, de poc més de 2 cops més llargs que amples. I els filaments de les anteres són peculiars. Progressivament eixamplats cap el cim, de secció aplanada, i amb un estrangulament molt clar just per sota les anteres, que en realitat estan molt integrades al filament, formant només dues bandes laterals que deixen al bell mig el filament tal com és més avall. A vegades, el filament és netament més ample a l'àpex que a la base, i a vegades no hi ha gaire diferència, i aleshores hi ha un reforç central longitudinal del filament que fa que deixi de ser plana la seva secció transversal. L'àpex és agut. La tigeta que suporta la flor és ampleta i netament peluda i blanquinosa, amb canalons molt poc marcats. La var. *crenata* pot considerar-se com una hibridació entre les var. *taurica* i *integrata*. Les

arestes dels fruits són molt llargues (3-4 cm), força ondulades (trencant la ordenació paral·lela) amb plomall blanc amb filets d'uns 5 mm de llarg i ondulades. Els **fruits** són força botits, d'uns 5 cm, el·líptics-aguts.

— Imatge dels estams centrals i perifèric —

La segona espècie, **Clematis flammula**, segons FRÈRE SENNEN, presenta sis varietats:

- var. **acutisepala** Kze.: sèpals acuminats.
- var. **canaliculata** Lag.: folíols estrets i canaliculats per sobre.
- var. **cyclocarpa** Sennen & Teodoro: abundant a l'Arrabassada.
- var. **fragrans** Ten.: folíols amples
- var. **maritima** L.: folíols estrets. Citada del Vallès.
- var. **stenophylla** Kze.: Foliols superiors estretament linears.

L' híbrid entre ambdues espècies (*vitalba* x *flammula*) s'anomenaria **Clematis x secondaireana** Sennen.

La primera cosa que sobte al mirar les flors blanquíssimes de **Clematis flammula** és que els estams, contràriament al que diuen les claus, no tenen pas en general totes les anteres tan llargues com la resta de filament, sinó que només són així als estams centrals. Els perifèrics tenen les anteres en general de 3 a 7 vegades més curtes. Una solució seria pensar que tot és *C. x secondaireana*, però no s'hi veuen altres característiques de *C. vitalba*. *Clematis flammula* presenta 3 varietats més comunes, i un nombre indefinit d'híbridacions entre elles.

—La var. **flammula** té les anteres dels estams perifèrics 7 vegades més curtes que la resta del filament. L'antera és molt poc més ampla que el filament, i és aguda a l'àpex. Els folíols són estrets (oblongs) i abundants (gairebé sempre 7 per fulla). Els sèpals són emarginats, o gairebé, i unes 3.5 vegades més llargs que amples.

—La var. **acutisepala** té en canvi les anteres molt amples i romes a l'àpex, i només 3 cops més curtes que la resta del filament. Per altra banda, aquesta var. destaca ja de lluny per les flors molt blanques amb sèpals molt grans de 3.5 a 4 vegades més llargs que amples. Evidentment, fent honor al nom, té l'àpex dels sèpals ben agut, i sovint recaragolat avall, normalment uns 130°. Les fulles són cordiformes, mitjaneres o més petites que en la var. següent. Ambdues varietats són molt comunes.

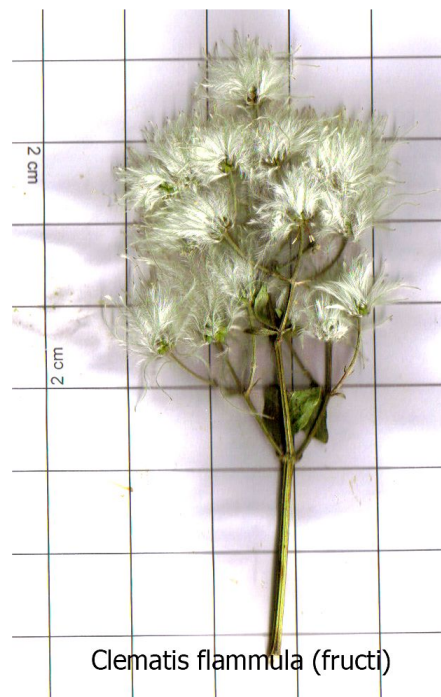

—La var. **fragrans** té les anteres perifèriques 3.5-4 vegades més curtes que la resta del filament, estretes i agudes, però una mica arrodonides a l'apex. Les centrals arriben a ser més llargues que la base del filament que les suporta. Aquesta varietat destaca pels folíols poc abundants (5) molt grans, cordiformes, amb sinus basal pregon, similars als de *C. vitalba*, però d'un verd més clar i més llisa la superfície o més consistent. El nom li ve de l'olor intensa (a la vora les flors) una mica com d'ametlles amargues. Els sèpals poden ser de 2 a 3 vegades més llargs que amples. Destaca una forma de flors petites, de la mida de les de *C. vitalba* (7 mm), de moment innominada. (f. *parviflora*?),

amb anteres més llargues que el filament que les sosté. Els sèpals, amb tres nervis, no són acuminats (llevat a algunes flors a les hibridacions amb la var. *acutisepala*)

En síntesis, ***Clematis flammula*** presenta les tiges, sota les flors, canaliculades i només molt lleugerament peludetes, i primes, o almenys més primes que a l'altra espècie. El sèpals només són peluts a la banda de sota, però els pèls es deixen veure millor a la punta (que pot ser aguda, emarginada o mucronada). La flor és molt blanca. A vegades es veuen uns pèls molt menuts tot al voltant de les anteres (pol·len explosionat). L'aresta del fruit és força curta (2.5 cm), conservant força una certa regularitat o paral·lelisme divergent, i fent un plomall blanc amb filets laterals de 3 mm com a màxim. Els **fruits** són força aplanats, d'uns 3 mm, amplemment ovals i una mica aguts als extrems.

L'híbrid entre les tres varietats de *Clematis flammula* (*acutisepala*, *flammula*, *fragrans*) es caracteritza perquè té anteres perifèriques de les tres classes (dibuixades a dalt), en una mateixa flor.

Les varietats de fulla estreta (*maritima*, *canaliculata*, *stenophylla*), a la solana de Collserola, per exemple, hi són molt escasses. Queda per redescobrir la var. *cyclocarpa* típica de l'Arrabassada.

Un intent d'aproximació de *C. flammula* envers *C. vitalba* seria la forma *parviflora* de la varietat *fragrans* (de *C. flammula*). Però aquí només la mida i forma dels sèpals és el que coincideix (a més de la forma d'alguns filaments estaminals). Potser també hom podria dir que les fulles de *C. flammula* var. *fragrans* són un altre intent d'aproximació cap a *C. vitalba*. Ambdues plantes, sense flors, costaria de distingir-les, almenys amb les claus d'alguns llibres que donen com a 3 cm l'amplada màxima dels folíols per a *C. flammula*. Potser només hom podria fer la distinció pels pèls llargs esparços de la tigeta de *C. vitalba*. És ben curiós que l'anomalia de tenir 5 sèpals enlloc de 4 es doni tant a *Clematis vitalba* com a *Clematis flammula*.

HÀBITAT I DISTRIBUCIÓ GEOGRÀFICA: ***Clematis vitalba*** es fa com a relíquia selvàtica de temps passats més calorosos en fondalades de la terra baixa amb alberedes, salzedes, baladrars, murtrars, saücars; i en alzinars, suredes, boixedes, matollars, i bardisses de terra baixa o muntanya mitjana. Es distribueix pel centre o Oest de la conca

mediterrània. ***Clematis flammula*** s'estén per tota la conca mediterrània i arriba fins les Açores i fins Pèrsia.

LITERATURA

Una llegenda recorda que una nit un rossinyol es va quedar cantant sobre una branca festejada per una ridorta (*Clematis vitalba* / *flammula*) i, quan es va fer de dia, ja no va poder aixecar el vol perquè els circells de la liana li havien embolicat les potes. El que és més fàcil de comprovar és agafar una rama de la liana ben florida i veure que, un cop tallada, l'endemà (a casa) ja està fructificant.

PRINCIPIIS ACTIUS DE CLEMATIS VITALBA

El poder vesicant de les ridortes els ve d'uns ranunculòsids (lactones de poc pes molecular, volàtils, típiques de la família de les Ranunculàcies), molt biodegradables amb l'escalfor (bullint o assecant la planta). La sèrie de degradació (per dessecament) és la següent: ranunculòsid (=ranoculina) → ranunculina (+ glucosa) → protoanemonina → anemonina → àcid anemònic (no medicinal). Llevat el darrer, els altres compostos són vesicants i poden produir ampolles a la pell, irritació estomacal i diarrea (amb sang), en alguns casos. Però, un cop degradades les substàncies vesicants, pot fer efecte el vitalbòsid (C-glicosil-flavona) = 4'-O-cumaroil-isovitexina. És un potent antiinflamatori (a 75 mg/Kg, per boca), analgèsic i antidiarreic.

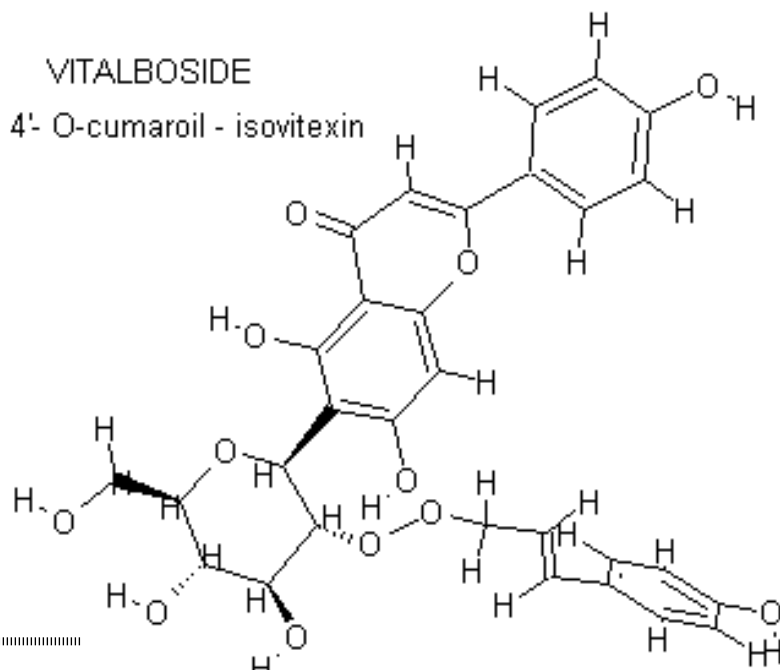
Clematis vitalba conté una di-vinil-èter-sintasa que actúa sobre els hidroperòxids produïts per la 9-lipo-oxigenasa. Per tant, l'enzim té acció anti-al·lèrgica.

L'extracte de *Clematis vitalba* fet amb metanol té efecte antimicòtic contra llevats. Els responsables són els vitalbòsids B, D, G, H. Per altra banda, el *Ceratopycnis clematidis* Höhn., és un fong que pot parasitar la planta.

Principis actius:

- 1-hexacosanol
- àcid behènic
- àcid cafeic
- àcid clorogènic
- àcid melíssic
- anemonina
- beta-sitosterol
- campesterol
- estigmasterol-glucòsid
- ginnol
- ginnona
- grassa
- N-nonacosà
- N-triacontè
- proteïnes
- protoanemonina
- protoanemonina
- triacontanol
- trimetil-amina

- vitalbòsid

POSSIBLE TOXICITAT

Legalment, l'ús dels *Clematis* sp. va quedar restringit a Espanya pel maleït ordre SCO/190/2004, de 29 de gener, pel qual s'estableix la llista de plantes la venda al públic de les quals queda prohibida o restringida degut a llur toxicitat. De tota manera, sembla que aquest ordre hagi quedat anul·lat, almenys a la pràctica. La va signar la ministra popular de sanitat ANA PASTOR JULIÁN. L'ús dels *Clematis* quedava restringit a les especialitats farmacèutiques, fórmules magistrals, preparats oficinals, homeopàtics, i a la recerca. A la llista hi posen el nom popular de "Hierba del Pordiosero". I és que els pidolaires que volien rebre més almoines es produïen nafres aplicant-se la fulla picolada de les Ridortes. D'aquesta manera inspiraven més compassió. Tot plegat eren altres temps.

—**Contraindicacions.** Un abús ja sigui extern o intern pot desencadenar l'aparició d'una irritació forta de les mucoses. Diuen que aplicar (o prendre) fulles de Bleda (bullides) va bé per contrarestar la irritació.

FLOR DE BACH

L'ús més estès ara dels *Clematis* és com a preparat o **flor de Bach**. El destil·lat preparat recollint sobre una ampolla de vidre posada al sol i plena de flors, es recull i es conserva amb una mica de brandi després. Unes gotetes d'aquestes van bé per evitar el mareig anant en cotxe, o per a les xacres de les persones que somnien despertes, que no toquen de peus a terra, que no són pràctics perquè estan dominats per fantasies, que volen evadir-se perquè no els ve la inspiració, perquè somnien desperts.

HOMEOPATIA

En **homeopatia**, dilucions de la tintura mare (o alcoholatur pare) s'empren contra:

• artritis	• neuràlgies
• dolors reumàtics	• prostatitis
• erupcions (ús extern) o (ús intern)	• pústules
• metrorràgia.	• úlceres a les cames

USOS EXTERNS DE CLEMATIS VITALBA

En **ús extern**, la planta s'emprava, en banys de peus, per a descongestionar el cap o també la columna vertebral, en casos de neuritis, congestió cerebral per insolació altres causes, mal de cap, sinusitis, mareig, hipertensió, ciàtica, lumbago. Els banys de peus actuen com un derivatiu. En cataplasmes reduïts de fulles escaldades, s'emprava contra la cel·lulitis (inflamació de les cicatrius de talls recents), taques a la pell o pigues. Un preparat antic és el fet amb fulles tendres deixades macerar un estiu a sol i serena, per exemple, a partir de Sant Pere, dins oli rosat (preparat deixant roses en maceració 40 dies a sol i serena, per exemple, a partir de Sant Jordi). Aquest oli es feia servir per untar les zones adolorides (costat, columna, articulacions, ronyonada). Olorar de prop les fructificacions, matxucades amb els dits, pot fer esternudar. D'aquesta manera alguns maldecaps se'n van, segons deien els antics. De tota manera, l'ús més conegut per la gent gran és el de fer servir les tiges de *Clematis vitalba* per fumar petits cigarrets improvisats, o almenys recorden que ho feien de petits. L'escriptor JOSEP PLA en parlava d'això. A la Patum de Berga,

les lianes s'empren per a protegir-se de les guspies que emeten algunes comparses (dimonis, guita, etc.).

- cel·lulitis
- ciàtica
- congestió cerebral
- congestió cerebral
- dolors columna vertebral
- fongs
- hipertensió
- insolació
- lumbago
- mal de cap
- mareig
- neuritis
- pigues
- sinusitis
- talls
- taques a la pell

USOS INTERNS DE CLEMATIS VITALBA

En **ús intern** s'empraven només els brotets com si fossin picants, en casos de tuberculosi, estrenyiment, sinusitis, reuma, càncer. Si hom la troba massa picant, es pot prendre (només els cirrells i brotets més fins) bullida, sempre presa amb molta moderació. Un altre preparat antic era la decocció al bany-maria de la planta fins a reduir-se l'aigua a 1/3. Es donava a beure contra les febres quartanes, prostatisme, mastitis, glàndules botides, picors, neuràlgies, reuma. Dolors, retenció de líquids.

- càncer de còlon
- dolors
- estrenyiment
- febres
- ganglis inflats
- mastitis
- neuràlgies
- picors
- prostatisme
- retenció de líquids (edemes, hidropesia)
- reuma
- reuma
- sinusitis
- tuberculosi

Un **ús veterinari** típic i actual dels Pallars és lligar darrera el braguer una liana fent-hi un nus per fixar-la, a fi i efecte que la vaca acceleri el part i tregui la placenta del tot.

ALTRES USOS NO MEDICINALS

—Altres usos etnobotànics són el fer-ne cordes (especialment amb les tiges de *C. vitalba*) untades amb greix de porc perquè llisquin més. Als nens amb una mica d'imaginació ens agradava imitar Tarzan al veure les lianes de *C. vitalba* que penjaven dels arbres. Les tiges poden arribar a tenir (Serra de Prades) 19 cm de gruix, si bé el corrent és que en tinguin entre 1 i 2 cm. S'ha emprat les tiges de *C. flammula* per fer cistellet.

La liana es pot fer assecar i hom la dona com a herba als cavalls. Un cop seca, perd la seva cremor.

Hi ha moltes espècies més decoratives als jardins que no pas les Ridortes d'aquí, però alguns cultiven *Clematis flammula* var. *acutisepala* als jardins, i *Clematis flammula* var. *maritima* a les platges (per intentar protegir les dunes).

Clematis vitalba

CLEMATIS RECTA

- càncer
- conjuntivitis
- dermatitis
- diürètica
- dolor als malucs
- èczema (homeopatia)
- esternutatòria
- favus
- mal de cap

Clematis recta

Clematis flammula

Clematis flammula

Clematis flammula var. *stenophylla*

Clematis vitalba

.....

Clematis vitalba